

**ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา  
ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน  
และครอบครัว พ.ศ. 2553<sup>1</sup>**

หนึ่งฤทัย อนุเผ่า<sup>2</sup>

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าประเทศไทยได้มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้กับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนดังกล่าวนั้นถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่ให้ความสำคัญเด็กและเยาวชนมุ่งเน้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กเยาวชน รวมทั้งในส่วนของการกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 โดยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเด็กและเยาวชนนั้นมีวุฒิภาวะที่แตกต่างจากบุคคลซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีจะน้อยกว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษและแตกต่างจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม มิใช่เฉพาะศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้นที่จำต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็ก แต่ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพ และมุ่งเน้นถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่าเน้นการลงโทษเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ เนื่องจากเด็กและเยาวชนนั้นยังขาดความรู้สึกลึกซึ้งผิดชอบในการกระทำของตน โดยประเทศไทยได้มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีอาญาทั่วไปโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยหลักทั่วไปแล้วกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัว

---

<sup>1</sup> บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีศร เลิศธรรมทิวี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์พัฒนา เรือนใจดี และ รองศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย รุดทอง

<sup>2</sup> นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นมิได้มุ่งเน้นที่จะลงโทษ แต่มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมควบคู่กันไป ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ที่บัญญัติหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันว่าการกระทำความผิดทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก อันเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ดังนั้น ประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีต้องอนุวัติกฎหมายให้มีมาตรฐานขั้นต่ำหรือมากกว่าที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ ค.ศ. 1989 ได้กำหนดไว้

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขการกำหนดอัตราโทษในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 86 ปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดีมาใช้ คือ เงื่อนไขในการกำหนดอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี เมื่อมีการกำหนดอัตราโทษเป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจนทำให้ไม่สามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวมาใช้ให้ครอบคลุมถึงความผิดอย่างอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่าห้าปี แต่เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่สมควรถูกดำเนินคดี หรือเป็นกรณีที่การดำเนินคดีนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ อันเป็นการมิได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ อีกทั้งเด็กและเยาวชนนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ที่มุ่งคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก รวมทั้งส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม อีกทั้งเพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ดังนั้น การไม่กำหนดอัตราโทษเป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนคดีถือเป็นหนทางที่ดีที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ประเด็นปัญหาที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้ในชั้นแจ้งข้อกล่าวหาของพนักงานสอบสวนยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เท่าที่ควร กล่าวคือ ปัจจุบันมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นฟ้องคดีถูกนำมาใช้โดยใช้ผ่านดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยแท้ โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มิได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้เพื่อเบี่ยงเบนหรือหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม สำหรับคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อย หรือเป็นความผิดที่ไม่มีความรุนแรง และเด็กและเยาวชนไม่สมควรถูกดำเนินคดี อีกทั้งมาตรา 72

แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวในขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญายังกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องรีบทำสำนวนให้เสร็จทันภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยเร็ว โดยพนักงานสอบสวนต้องทำการถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยจะต้องมีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ หรือบุคคลที่เด็กร้องขอเข้ารับฟังการสอบสวนด้วย อันส่งผลกระทบในการที่เด็กหรือเยาวชนนั้นจะต้องถูกส่งตัวไปสถานแรกรับหรือสถานฝึกอบรม จะเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวไม่ได้อยู่บนพื้นฐานประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญที่ว่าเด็กควรได้รับการคุ้มครองและพ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเร็วที่สุด อีกทั้งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้ให้ความคุ้มครองเด็กในฐานะที่เด็กเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิดก่อนฟ้องตามมาตรา 86 แทนการพิสูจน์การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนเมื่อเด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นพนักงานสอบสวนถือเป็นขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญลำดับแรกซึ่งมีผลต่อการพิสูจน์ความผิดของเด็กและเยาวชนในคดี เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดจะต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจนั้น ต่อมาเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าควรใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 ทำให้กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาข้อเท็จจริงในทางคดีจะต้องระงับไว้ก่อนตามมาตรา 89 เนื่องจากคดีได้เข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูซึ่งถือเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยไม่นำตัวเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การพิจารณาของศาล จะเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการที่นำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน แต่กลับไม่มีกระบวนการในการพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาจส่งผลกระทบทำให้เด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้บริสุทธิ์ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งหากไม่มีการพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชนก่อนทำให้ไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้ว่าพฤติการณ์แห่งการกระทำของเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ แม้มาตรา 86 จะกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเอาไว้ว่าหากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีก็มีใช่เป็นการพิสูจน์ความผิดแต่อย่างใด แม้ว่าเจตนารมณ์ของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะมุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป อาจเป็นการผลักเด็กหรือเยาวชนให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการพิสูจน์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนเอาไว้ อันเป็นการขัดกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์

ย่อมส่งผลกระทบต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลซึ่งตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่จะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กตามสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อีกทั้งเพื่อส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของเด็ก ทั้งนี้ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อ 40

ประเด็นปัญหาที่สี่ คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในการนำมาตรวจพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 มาบังคับใช้ ได้กำหนดเงื่อนไขการให้ความยินยอมของผู้เสียหายเอาไว้ ดังนั้น ผู้เสียหายถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการนำมาตรวจพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องมาบังคับใช้ กล่าวคือ ในกรณีที่เป็คดีอาญาแผ่นดิน หรือเป็นความผิดต่อรัฐ โดยที่รัฐเป็นผู้เสียหายทำให้ศาลไม่อาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีได้ เนื่องจากมาตรา 90 จะมีให้นำมาบังคับใช้ในกรณีที่รัฐเป็นผู้เสียหายเช่นเดียวกันกับมาตรา 86 เดิมก่อนมีการแก้ไข แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 86 ใหม่ในปี 2559 มีผลทำให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องในคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายได้อันสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1223/2557 แต่ในส่วน of มาตรา 90 นั้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีการแก้ไขบทบัญญัติมาตราดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนไม่อาจเข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องได้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เด็กและเยาวชนนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองประโยชน์และสวัสดิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มิได้กำหนดคำนิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” เอาไว้เป็นการเฉพาะจึงทำให้ต้องมีการนำคำนิยามในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อ 40(3) ได้กำหนดให้มีการตรากฎหมายกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบันซึ่งจะใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหาตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาเอาไว้เป็นการเฉพาะ โดยแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปแล้ว ดังนั้น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะต้องมีการตรากฎหมายให้มีความชัดเจน ติความโดยเคร่งครัดเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กได้เข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขการกำหนดอัตราโทษในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 86 ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงแก้ไขมาตรา 86 วรรคหนึ่งจากเดิมบัญญัติไว้ว่า “ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่

กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ...”

แก้ไขเป็น “ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เว้นแต่เป็นความผิดต่อชีวิตที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 มาตรา 289 และมาตรา 290 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี...”

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาบังคับใช้ในชั้นแจ้งข้อกล่าวหาของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมมาตรา 70/1 ในหมวด 6 การสอบสวนคดีอาญา ดังนี้ “ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาและเด็กหรือเยาวชนนั้นรับสารภาพ และเป็นคดีที่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 86 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนได้ แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการประชุมโดยมีผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ ผู้แทนชุมชน ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน และเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย เมื่อทุกฝ่ายเห็นชอบด้วยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำเร็จ หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีความสำนึกในการกระทำให้ทำรายงานการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสนอพนักงานอัยการ พร้อมทั้งให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาต่อไป เพื่อประกอบในรายงานแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้พนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นสมควรถูกดำเนินคดีต่อไปก็แจ้งให้พนักงานสอบสวนสั่งฟ้องตามปกติ ทั้งนี้หากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือมีการกระทำความผิดระหว่างเข้ารับการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เว้นแต่เป็นการกระทำโดยประมาทให้ยุติการดำเนินการและรายงานผลให้พนักงานอัยการทราบและทำการสอบสวนต่อไป”

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิดก่อนฟ้องตามมาตรา 86 แทนการพิสูจน์การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงแก้ไขมาตรา 89 จากเดิมบัญญัติไว้ว่า “ในระหว่างจัดทำและปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการงดการสอบปากคำหรือดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ก่อน ทั้งนี้ มิให้นับระยะเวลาในการจัดทำและการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรวมเข้าในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 78”

แก้ไขเป็น “ในระหว่างจัดทำและปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก”

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 มาบังคับใช้ ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงแก้ไขมาตรา 90 จากเดิมบัญญัติไว้ว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชน และต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป”

แก้ไขเป็น “...ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและโจทก์ไม่คัดค้าน...”

อีกทั้ง ควรเพิ่มเติมคำนิยาม “ผู้เสียหาย” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังนี้

“ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ เช่น ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้จัดการแทนหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล หรือบุคคลที่ผู้เสียหายอาศัยอยู่ด้วย”

**เอกสารอ้างอิง**

ปพนธีร์ ชีระพันธ์, แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2561.

ประเทือง ธนิยผล, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, กฎหมาย 3 พ.ร.บ.พิสดาร (ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์  
แสงจันทร์การพิมพ์, 2564.

อัจฉริยา ชูตินันท์, กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชนและคดีครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม.  
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.